

SUDBINA MENTALNE RETARDACIJE U POLITIČKI KOREKTNOM DISKURSU

Glumbić, N. (2005). Sudbina mentalne retardacije u politički korektnom diskursu. *Istraživanja u defektologiji*, 4(6), 11-21.

Uvod

Termin politička korektnost odnosi se na set liberalnih stavova prema društvu i obrazovanju, kao i na terminologiju koja se za te stavove vezuje. Biti politički korektan znači biti senzitivniji na nesvesno ispoljen rasizam i seksizam, kao i na druge oblike diskriminacije (Hačinsonova enciklopedija, 2003).

Problem politički korektnog govora posebno je izražen u nekim evropskim zemljama. Ministar unutrašnjih poslova Velike Britanije Džon Denam je, govoreći na jednoj konferenciji maja 2002. godine, upotrebio termin nitty-gritty da bi njime označio suštinu problema o kome se vodila rasprava. Ova sintagma potiče iz američkog slenga i označava dublju osnovu, suštinu ili srž neke pojave ili predmeta. Međutim, za svega nekoliko časova pokrenute su optužbe za rasizam, budući da su neki lingvisti termin nitty-gritty doveli u etimološku vezu sa otpadom, koji se nalazio u potpalublju brodova, kojima je prevoženo roblje iz Afrike u Ameriku. U opsežnoj javnoj raspravi, koja je ubrzo usledila izrečena je konstatacija da se engleski jezik našao na minskom polju političke korektnosti. Na listi politički nekorektnih termina već godinama se nalazila i mentalna retardacija, koja je u Velikoj Britaniji zamenjena sintagmom ometenost u učenju (learning disability). Tako je u naučnim i stručnim publikacijama, koje se bave mentalnom retardacijom stvorena prava terminološka konfuzija, s obzirom na to da se kod pojedinih autora sintagma smetnje u učenju koristi za označavanje razvojne disleksije, razvojne diskalkulije i sl., dok je kod drugih autora ometenost u učenju prihvatljiv eufemizam za mentalnu retardaciju.

Prema Lukasonu i Rivu (Luckasson & Reeve, 2001), uvođenje novog termina zahteva jasne i nedvosmislene odgovore na sledeća pitanja:

- Da li se tim terminom označava samo jedna pojava i ništa osim nje?
- Da li se tim terminom obezbeđuje konzistentna nomenklatura?
- Da li se tim terminom unapređuje komunikacija?
- Da li se tim terminom obuhvataju trenutna saznanja i da li je verovatno da će taj termin obuhvatiti i nova saznanja u budućnosti?
- Da li se tim terminom postiže cilj zbog koga je uveden u upotrebu?
- Da li taj termin pruža pozitivan doprinos opisivanju osobe koja je ometena?

Očigledno je da su, u ovom trenutku, odgovori na postavljena pitanja negativni. Termini koji se ne koriste isključivo u naučnim publikacijama izloženi su promenama denotacije i konotacije. Svi termini, koji su se koristili za označavanje ispodprosečnog intelektualnog funkcionisanja vremenom su postajali pežorativni i usled toga su zamenjivani novim, prikladnijim terminima. Upravo se to dogodilo i sa najstarijim terminom za označavanje mentalne retardacije – idiotijom.

Politički (ne)korektan diskurs

Grčki termini idiotēs i ekklesia predstavljaju antonime. Reč ekklesia nastala je iz predloga *ek* sa značenjem van, izvan i glagola *kaleo*, koji znači pozvati. Kada je trebalo razrešiti bilo koji problem vezan za funkcionisanje polisa, Stari Grci su se na poziv glasnika okupljali na trgovima učestvujući u svakodnevnim političkim raspravama. Oni građani sa pravom glasa, koji bi se okupili da to svoje pravo iskoriste činili su zajednicu - eklesiju. U grčkom prevodu Biblije, Septuagiti, ovim terminom označena je

crkva kao zajednica. Bilo je i onih, koji su odbijali da zatvore svoje radnje i da iskoriste pravo učešća u društvenom i političkom životu zajednice. Oni su označavani kao *idiotes* – laici, neobrazovane osobe bez specijalizovanih znanja. Već u ovom trenutku termin *idiotes* imao je negativnu konotaciju, kao i reč *idioteia* koja ukazuje na sirovog i grubog čoveka. U istom značenju ova reč prelazi u latinski u obliku *idiota*, a iz latinskog u stari francuski jezik u obliku u kome je i danas poznajemo – idiot. Iz francuskog je termin idiot prenesen i u engleski jezik. Za Stare Grke svako povlačenje iz političkog života zajednice moralo je izgledati veoma čudno. Perikle čak nedvosmisleno kaže da oni ljudi koji ne učestvuju u društvenim raspravama nisu povučeni i mirni, već su beskorisni (Pomper, 1968). Negativna konotacija ovog termina vremenom se povećavala, tim pre što je počeo da se koristi i za označavanje osoba sa ispodprosečnim intelektualnim funkcionisanjem. Ne zna se tačno kada se denotacija ovog termina promenila. Poznato je da su u dokumentu Praerogative regis (prerogative kralja) publikovanom u Engleskoj između 1255. i 1290. godine, idioti određivani kao osobe, koje od samog rođenja ništa ne razumeju.

Treba reći da vekovima nije pravljena razlika između mentalne retardacije i mentalnog oboljenja, tako da se termin idiot odnosio na sve oblike mentalnih poremećaja. Osobe s lakom mentalnom retardacijom verovatno nisu ni detektovane. Lakši oblici intelektualne ometenosti uglavnom se prepoznaju po izrazitim teškoćama u procesu usvajanja školskih znanja. U društvima sa niskim stepenom opšte pismenosti osobe s lakom mentalnom retardacijom uglavnom ostaju neprimećene. Dakle, može se sa sigurnošću tvrditi da se termin idiot koristio za označavanje osoba s umerenom, teškom i dubokom mentalnom retardacijom, osoba sa duševnim bolestima, kao i onih sa dualnim dijagnozama. U XIX i početkom XX veka termin idiot unekoliko menja denotaciju i počinje da se koristi za označavanje najtežih oblika intelektualne ometenosti. Zbog sve negativnije konotacije i izrazito pežorativnog značenja sredinom XX veka ovaj termin se izbacuje iz upotrebe. Nastaviće da se koristi samo u slengu kao uvredljiva i nepristojna reč. Međutim, analiza slenga dovodi nas do nekoliko zanimljivih zaključaka. Imenica idiot ostvaruje uobičajene leksičke veze sa nekoliko prideva. Te veze se nazivaju kolokacije. U našem jeziku nismo naišli na brojne kolokacije, koje bi sadržavale ovaj termin. Društveno neprihvatljive, politički nekorektne, ali jezički sasvim ispravne bile bi kolokacije tipa: potpuni idiot, kompletan idiot i totalni idiot. U engleskom jeziku, međutim, ima više od deset ovakvih kolokacija (super idiot, arch idiot, hopeless idiot, compassionate idiot, squirming idiot, square idiot, round idiot, zigzag idiot, enlightened idiot, doubting idiot itd.). Po svemu sudeći, oficijelni jezik i sleng ponašaju se po zakonu spojenih sudova, tako da se mnoštvo politički nekorektnih termina “preliva” iz zvaničnog diskursa, u onaj nezvanični, žargonski. U Rečniku savremenog beogradskog žargona (Gerzić B., Gerzić N., 2002) navodi se čak 48 termina za osobu s mentalnom retardacijom, uz sasvim jasno semantičko razlikovanje duševne bolesti i mentalne retardacije.

U Zapadnoj Evropi se, osim termina idiot, koristio i niz latinskih termina, budući da je kulturno jedinstvo zapadnoevropskih zemalja ostvarivano posredstvom latinskog jezika kao kohezivnog činioca i kao čvrste veze sa antičkim nasleđem (Kurcijus, 1947). Sinonimi za mentalnu retardaciju koji se koriste u literaturi XVIII i XIX veka su: amentia, imbecillitas ingenii, fatuitas ingenii, morosis, demence innée, stupiditas i sl.

Tokom poslednja dva veka često su korišćeni termini slaboumnost, mentalna defektnost, mentalna (intelektualna) deficijencija, mentalna (intelektualna) insuficijencija, amencija i sl. Prvo udruženje u SAD koje se bavilo osobama s mentalnom retardacijom osnovano je 1876. godine pod nazivom Asocijacija medicinskih radnika američkih institucija za idiote i slaboumne osobe. Kasnije je korišćen naziv Američka asocijacija za ispitivanje slaboumnosti (1906), zatim Američka asocijacija za mentalnu deficijenciju (1933), da bi se od 1987. godine do danas koristio naziv Američka asocijacija za mentalnu retardaciju. Termin mentalna retardacija koristi i Svetska zdravstvena organizacija u ICD-10 Klasifikaciji mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (SZO, 1992). Kada se govori o osobi ispodprosečnih intelektualnih sposobnosti koristi se sintagma osoba sa mentalnom retardacijom. Ranije korišćena sintagma mentalno retardirano dete ne koristi se u naučnim publikacijama od 1990. godine, usled opšte prihvaćenog mišljenja da se ovom sintagmom ometeno dete svodi na poremećaj.

Zamke političke korektnosti

Na listi termina, koji se ne smeju koristiti u politički korektnom diskursu, visoka pozicija pripada sintagmi *mentalna retardacija*. U Velikoj Britaniji mentalna retardacija zamenjena je politički korektnijom sintagmom - *ometenost u učenju*. Prema tradicionalnom shvatanju ova dva pojma ne predstavljaju identične kliničke entitete. Specifične smetnje u učenju mogu se dijagnostikovati samo ako je količnik inteligencije na nivou prosečnih ili natprosečnih vrednosti. S druge strane, mentalna retardacija u najblažem obliku javlja se kada je IQ niži od 70. Prema tome, ostala je nepokrivena ona oblast intelektualnog funkcionisanja s količnikom inteligencije između 70 i 90, koja ne pripada ni jednoj od navedenih kategorija. Gde onda svrstati decu s graničnim stanjima inteligencije i osobe koje funkcionišu na nivou tzv. fiziološke tuposti? Ovo pitanje je rešavano na različite načine u zavisnosti od trenutno primenjivanih zakonskih akata. Dešavalo se i da neka deca s dijagnozom mentalne retardacije „pređu“ u kategoriju dece sa smetnjama u učenju (Gottlieb, Alter, Gottlieb, & Wishner, 1994).

Postojalo je mišljenje da će uvođenjem nekategorijskih i višekategorijskih odeljenja u sistem inkluzivne edukacije pitanje razgraničenja između mentalne retardacije i smetnji u učenju postati irelevantno. Naime, u nekategorijskim odeljenjima školuju su deca koja imaju posebne obrazovne potrebe bez obzira na faktore koji su uticali na nastanak tih potreba. Tako su se u pomoćnim odeljenjima nekategorijskog tipa našla, osim dece s mentalnom retardacijom i smetnjama u učenju, i sva ona deca koja su zbog duže bolesti, nepoznavanja jezika ili neredovnog pohađanja nastave imala poteškoće u savladavanju gradiva. U višekategorijskim odeljenjima ostvaruje se delimično inkluzivno obrazovanje s decom koja imaju različite oblike ometenosti. Međutim, sistem specijalnog školstva i ostvarivanje delimičnog inkluzivnog obrazovanja u kategorijskim odeljenjima podrazumeva jasnu distinkciju između navedenih nozoloških kategorija. Kreiranje posebnih nastavnih programa, izbor adekvatnog metodskog pristupa i modela inkluzivne edukacije i obezbeđivanje podrške u adultnom periodu, navode se kao najvažnije praktične implikacije ovog razgraničenja (Polloway, Patton, 1997).

Aktuelne definicije mentalne retardacije i smetnji u učenju nedvosmisleno pokazuju da se radi o dve odelite dijagnostičke kategorije uz dozvoljenu mogućnost delimičnog preklapanja. Mentalna retardacija je ometenost koju karakterišu značajna ograničenja, kako u intelektualnom funkcionisanju tako i u adaptivnom ponašanju, što se ispoljava u konceptualnim, socijalnim i praktičnim adaptivnim veštinama. Ova ometenost nastaje pre osamnaeste godine života. Mentalna retardacija se sagledava u kontekstu karakteristika ličnosti, faktora sredine i potrebe za individualizovanom podrškom čime se uspostavlja multidimenzionalni pristup fenomenu mentalne retardacije (AAMR, 2002). S druge strane, ometenost u učenju treba shvatiti kao opšti termin kojim se označava heterogena grupa poremećaja, koji se manifestuju značajnim poteškoćama u ovladavanju funkcijama slušanja, govora, čitanja, pisanja, rezonovanja ili u sticanju matematičkih sposobnosti. Ovi poremećaji predstavljaju svojstvo ličnosti i smatra se da nastaju kao posledica disfunkcije centralnog nervnog sistema. Problemi u autoregulaciji, socijalnoj percepciji i socijalnim interakcijama mogu da budu pratilac smetnji u učenju, ali sami po sebi oni ne predstavljaju konstitutivni element ovog oblika ometenosti. Iako ometenost u učenju može da se javi kod osoba sa nekim hendikepom (senzornim oštećenjem, mentalnom retardacijom, emocionalnim smetnjama) ili da se kombinuje sa spoljašnjim faktorima kao što su kulturološke razlike i neadekvatno podučavanje, ovaj oblik ometenosti nije posledica navedenih stanja (NJCLD, 1994, str. 65).

Mentalna retardacija se, dakle, ne može shvatiti kao podgrupa poremećaja označenih kao smetnje u učenju. Iako sva deca s mentalnom retardacijom imaju poteškoće u ovladavanju školskim znanjima dijagnoza ometenosti u učenju može se postaviti tek ako se uočene smetnje ne mogu objasniti stepenom intelektualnog deficita. Prema tome, ova dva termina ne mogu se koristiti kao sinonimične sintagme. Iako je Dan (1973) još sedamdesetih godina prošlog veka predlagao da se mentalna retardacija odredi sintagmom “opšte smetnje u učenju” i da se na taj način razlikuje od specifičnih smetnji u učenju, njegovo terminološko razgraničenje nikada nije steklo širu primenu u naučnim publikacijama.

Engleska upotreba termina ometenost u učenju sa značenjem mentalna retardacija dovela je do potpune konceptualne kofuzije. Ni na jedno od već pomenutih pitanja Lukasona i Riva (Luckasson & Reeve, 2001) u ovom slučaju ne može se dati pozitivan odgovor. To se posebno odnosi na oblast međunarodne komunikacije koja je značajno ugrožena samom činjenicom da na osnovu naziva naučnog rada više nismo sigurni da li se autor bavi mentalnom retardacijom ili, na primer, disleksijom. U naučnom diskursu upotreba sintagme mentalna retardacija još uvek je veoma česta. U Tabeli br. 1 dat je pregled

broja radova objavljenih u ovoj godini u kojima se pominju sintagme mentalna retardacija i ometenost u učenju.

Tabela broj 1 – Pregled broja radova u kojima se koriste sintagme mentalna retardacija i smetnje u učenju

pretraživač	korišćena sintagma	
	mentalna retardacija	ometenost u učenju
Scirus	295	1
Scopus	110	17
Science Direct	66	16
Blackwell	44	30
Springer Link	24	0
Pro Quest	23	69
High Wire	315	69
EBSCO	174	158
Medline	159	14

U Tabeli broj 1 prikazani su rezultati pretraživanja za period od januara do marta 2005. godine, s tim što su u bazama podataka pronađeni i oni naučni radovi, koji će biti štampani tokom ove godine, pod uslovom da su trenutno dostupni u elektronskoj formi. Dakle, pretraživanje je ograničeno samo na najaktuelnije naučne i stručne radove. Korišćenjem različitih pretraživača dobijen je nejednak broj radova u kojima se pominje jedna od navedenih sintagmi. Neki pretraživači uglavnom obezbeđuju podatke iz oblasti tehničkih nauka, tako da je broj traženih radova u tim pretraživačima relativno mali. Postoje i pretraživači, kao što je EBSCO, koji pripadaju grupi agregatnih pretraživača u čijem se sastavu nalazi desetak baza. Zbog toga je broj radova u ovim pretraživačima značajno veći.

Dobijeni podaci pokazuju da je u poslednjih nekoliko meseci publikovano mnogo više radova u kojima se koristi termin mentalna retardacija nego radova u kojima autori koriste sintagmu ometenost u učenju. Treba reći da na osnovu broja radova ne možemo znati šta pojedini autori misle o uzajamnoj zamenljivosti ove dve sintagme, ali se može zaključiti da je upotreba termina mentalna retardacija u naučnom diskursu još uvek veoma frekventna.

Zamena mentalne retardacije nekom prihvatljivijom oznakom nije isključivo naučno i stručno pitanje. Reč je, zapravo o izbegavanju svih termina sa pežorativnim značenjem. Zagovornici politički korektnog diskursa tvrde da same ometene osobe treba da odrede koji termin smatraju najadekvatnijim. Ometenost se obično koristi kao termin koji nema izrazito negativnu konotaciju. Dešavalo se, međutim, da osobe koje se kreću uz pomoć invalidskih kolica kažu za sebe da nisu ometene. Na pitanje kako sebe vide oni ponekad odgovaraju igrom reči pri kojoj negiraju da su ometene (disabled) i umesto toga tvrde da su sposobne na drugačiji način (differently abled).

Treba imati u vidu da isti termin koji u jednom jeziku ima pežorativno značenje ne mora nužno da ima bilo kakvu negativnu konotaciju u nekom drugom jeziku ili drugoj kulturi. Tako je, na primer, politische korrektheit u Nemačkoj uglavnom orijentisan na oblast etničke i rasne pripadnosti, dok je polna diskriminacija izbegnuta postojanjem derivacionog sufiksa za pojedina zanimanja u ženskom rodu. Budući da engleski jezik nema takve sufikse, pitanje polne diskriminacije u govoru veoma je aktuelno. U našoj zemlji i dalje je u upotrebi sintagma mentalna retardacija, pri čemu se osobe ispodprosečnih intelektualnih sposobnosti ne označavaju kao mentalno retardirane, već kao osobe sa mentalnom retardacijom. Dosledna upotreba ovakvog naziva neretko narušava stilske odlike teksta, a govor čini preterano formalnim i dugim. U ovom slučaju opredeljujemo se za sintagmu koja je prihvaćena u međunarodnim publikacijama iako njena upotreba na engleskom jeziku stvara slične probleme. Uхваćeni u zamku političke korektnosti često se obraćamo pripadnicima romske nacionalnosti koristeći etnonim Romi, čak i onda kada oni sebe nazivaju Ciganima. Već je uobičajena praksa da na domaćim kongresima naši stručnjaci govore o deci sa autizmom, dok njihovi roditelji koriste sintagmu autistično dete. Jezik ima svoje zakonitosti, koje se ponekad opiru pravilima struke ili krutim zahtevima politički korektnog diskursa.

U javnim raspravama na temu politički korektnog diskursa nekada se čuju veoma oštre ocene prema kojima je implementacija ovakvog diskursa oblik neostaljinizma ili neomekartizma. Zastupnici ovakvog shvatanja smatraju da su liste nepoželjnih termina savremeniji oblik onoga što se u vreme delovanja inkvizicije određivalo kao index librorum prohibitorum. U periodu od 1991. godine do danas, politička korektnost izazvala je značajno podozrenje na više od 130 američkih univerziteta, koji su se oglasili stavom da je reč o novom obliku kontrole uma. S druge strane, na nekim fakultetima studenti izražavaju veliku nelagodnost zbog moguće nehotične upotrebe politički nekorektnih termina. Na medicinskom fakultetu univerziteta u Bristolu sprovedeno je ispitivanje asocijacija vezanih za reč ometenost. Od studenata, koji su se prijavili na kurs o različitim oblicima hendikepa zatraženo je da napišu reči koje im prvo padnu na pamet kada se pomene termin ometenost. Istraživanje je ponovljeno nakon završenog kursa. Rezultati pokazuju da studenti, koji su upoznati sa fenomenom ometenosti asociiraju termine koji se odnose na očuvane sposobnosti, a ne na ograničenja. Dok su na početku edukacije studenti asociirali reči vezane za biološki model ometenosti, po završetku kursa najčešće asocijacije bile su vezane za socijalni model ometenosti. Zanimljivo je da su u oba testiranja studenti ispoljavali značajnu zabrinutost zbog moguće političke nekorektnosti termina koje koriste (Byron et al., 2005).

Terminološki problemi daleko prevazilaze granice stručnih rasprava, upravo zbog toga što upotreba izvesnih termina ukazuje na naš stav prema populaciji na koju se određeni termin odnosi. Vulfensberger (Wlofensberger, 1985) je sproveo istraživanje kako bi utvrdio koje su društvene grupe najčešće izložene negativnoj socijalnoj percepciji. Na njegovoj listi našlo se četranaest društveni grupa, kao što su politički disidenti, alkoholičari, narkomani, ostarela lica itd. Osobe s mentalnom retardacijom često su negativno socijalno percipirane. Samo duševno obolela lica izazivaju veći broj negativnih stavova. Autor ovog istraživanja zaključuje da će se ljudi prema osobama koje smatraju intelektualno ometenim ponašati drugačije nego prema osobama prosečnih intelektualnih sposobnosti. Način postupanja prema osobama s mentalnom retardacijom reflektuje shvatanje o njima primerenim socijalnim ulogama i o samom konceptu devijantnog funkcionisanja. I na kraju, same osobe s mentalnom retardacijom oblikuju svoje ponašanje u skladu sa socijalnim ulogama, koje im društvo dodeljuje.

Imajući u vidu da se društvo odnosi drugačije prema ometenim osobama nego prema opštoj populaciji, neki autori su za ovu pojavu skovali termin disabilizam. Tako smo se, pored sveprisutnog rasizma, seksizma i medijski promovisanog ejdžizma, zasnovanog na teroru mladosti, susreli sa još jednim „izmom“ čije manifestacije mogu da budu veoma raznolike. Diskriminacija osoba s mentalnom retardacijom u svakodnevnom diskursu, uglavnom je prisutna u vicevima, ali i u novinskim natpisima u kojima se mentalna retardacija dovodi u vezu sa različitim oblicima socio-patološkog ispoljavanja. Međutim, postoji i sasvim drugačija medijska prezentacija osoba s mentalnom retardacijom. U nekoliko dokumentarnih emisija, serijskih programa, kao i u poznatim filmovima Forest Gump i Rain Man, uočavamo tendenciju pozitivnog socijalnog vrednovanja osoba sniženih intelektualnih sposobnosti. Još uvek ne možemo da budemo sigurni da li su uočene promene u medijskoj sferi rezultat izmenjene socijalne percepcije ili je reč o još jednoj manifestaciji političke korektnosti. Na ovu poslednju mogućnost navodi nas nedavno objavljena informacija da se holivudska produkcija veoma ozbiljno bavi problemima procentualne zastupljenosti afroamerikanaca, homoseksualaca i drugih manjinskih društvenih grupa, u medijskim projektima namenjenim širem krugu konzumenata.

U stalnoj potrazi za terminima, koji nemaju negativnu konotaciju, došli smo i do termina intelektualna ometenost. Ova sintagma postaje sve prihvaćenija u naučnim i stručnim krugovima. Kilam (Kilham, 2001) smatra da bi upotreba termina intelektualna ometenost mogla da ukaže na uspešnost inkluzivne edukacije. Ukoliko ovaj termin ne postane pežorativan to bi značilo da su deca s mentalnom retardacijom u potpunosti i bez ikakvih predrasuda prihvaćena u redovnom školskom sistemu. Temeljna promena socijalne percepcije i socijalnog vrednovanja osoba s mentalnom retardacijom mogla bi da garantuje dugoročnu upotrebu navedene sintagme. Ako do toga ne dođe, moraćemo da se saglasimo sa Kilamovim cinično postavljenim pitanjem „Da li da sačekamo još malo da termin intelektualna ometenost zasluži odijum javnosti, pa će se onda ponovo pokrenuti vrteška u cirkusu politički korektnog govora“.

Literatura:

1. Američka asocijacija za mentalnu retardaciju (2004): Definicija, klasifikacija i sistemi podrške, AAMR.
2. Byron, M, Cockshott, Z, Brownett, H, Ramkalawan, T. (2005): What does "disability" mean for medical students? An exploration of the words medical students associate with the term "disability", *Med Educ.*, 39 (2): 176-183.
3. Dunn, L.M. (1973): *Exceptional children in the schools: special education in transition* (2nd edition), New York: Holt, Rinehart, Winston.
4. Gerzić, B., Gerzić, N. (2002): *Rečnik savremenog beogradskog žargona*, Istar, Beograd, str. 133.
5. Gottlieb, J., Alter, M., Gottlieb, B. W., & Wishner, J. (1994): Special education in urban America: It's not justifiable for many, *The Journal of Special Education*, 27, p. 453-465.
6. Kilham, C. (2001): Depictions of disability A way with words, *Australian Journal of Early Childhood*.
7. Kurcijus, E.R. (1947): *Evropska književnost i latinski sredni vek*, Književna misao, Beograd, 1997.
8. Luckasson, R. & Reeve, A. (2001): Naming, defining, and classifying in mental retardation, *Mental Retardation*, 34, 247-253.
9. National Joint Committee on Learning Disabilities. (1994). *Collective perspectives on issues affecting learning disabilities: Position papers and statements*. Austin, TX: PRO-ED.
10. Followay, E., Patton, J. (1997): Mental retardation and learning disabilities: conceptual and applied issues, *Journal of Learning Disabilities*, vol. 30, No. 3, p. 297-310.
11. Pomper, G.M. (1968): *Elections in America*, New York: Dodd, Mead, p. 3.
12. Svetska zdravstvena organizacija (1992): *ICD-10 Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja*, ZUNS, Beograd.
13. Wolfensberger, W. (1985): An overview of social role valorization and some reflections on elderly mentally retarded persons, In M.P. Janicki & H.M. Wisniewski (Eds.), *Expanding systems of service delivery for persons with developmental disabilities*, pp. 127-148, Baltimore: Brookes.

Summary

Destiny of mental retardation in the politically correct discourse

Nenad Glumbić

Faculty of Special Education
Visokog Stevana 2, Beograd

Phenomenon of political correctness is associated with the set of liberal attitudes about education and society, and the terminology associated with them. To be politically correct is to be sensitive to unconscious racism, sexism and disabilism, which could be manifested in attitudes towards disabled persons and in terminology as well. There is no unique pattern of understanding the notion of political correctness. Some authors claim that we are dealing with a new Stalinism and new McCarthyism. On the other hand, some researchers are eager to be politically correct.

The oldest term for persons with mental retardation was an idiot. During the time it became pejorative. At the moment the same happened to mental retardation, which has been replaced by learning disability in some countries. Since, there are many differences between these two clinical entities, some authors prefer the term intellectual disability. It is believed that mental retardation might be replaced with intellectual disability in the future.

Key words: mental retardation, political correctness, discourse

Apstrakt

Fenomen političke korektnosti povezan je sa setom liberalnih stavova prema edukaciji i društvu, kao i sa terminologijom koja se uz te stavove vezuje. Biti politički korektan znači biti osjetljiv na nesvesno ispoljen rasizam, seksizam i disabilizam, koji se može manifestovati i u stavovima prema ometenim osobama i u korišćenoj terminologiji. Dok se neki autori trude da budu politički korektni, drugi smatraju da je tu zapravo reč o neostaljinizmu i neomekartizmu.

Najstariji termin za osobu s mentalnom retardacijom je idiot. Vremenom je ovaj termin postao pežorativan, a u ovom trenutku isto se dešava i sa sintagmom mentalna retardacija, koja se u nekim zemljama zamenjuje terminom smetnje u učenju. S obzirom na to da postoje brojne razlike između ova dva klinička entiteta, neki autori preferiraju termin intelektualna ometenost. Veruje se da će u budućnosti sintagma mentalna retardacija biti zamenjena sintagmom intelektualna ometenost.

Ključne reči: mentalna retardacija, politička korektnost, diskurs